

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΗΣ 28^{ης} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

*Εισήγησις τοῦ κ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ,
πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*

Τὰ ἔτη διαδέχονται ἀλλήλα γοργῶς. Ἐξ ὅσων ἐξήσαμεν τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας τὰς μεγάλας, οὐδεὶς θὰ ἐπίστευεν ὅτι παρήλθεν ἤδη μία καὶ ἡμίσεια δωδεκάς ἐτῶν ἀπὸ τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940. Τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν εἶναι πολὺ πλούσιον, εἶναι παντὸς ἄλλου πλουσιώτερον εἰς τοιαύτας ἐξάρσεις, ἔνθα θάνατος καὶ δόξα καταντοῦν λέξεις συνώνυμοι. Ἡ 28^η Ὀκτωβρίου μόνον τὴν ἐποποιίαν τῶν Περσικῶν πολέμων ἔχει παράλληλον εἰς λόγον ἀπέλπιδος δυσαναλογίας δυνάμεων, ἀπεγνωσμένου ὑπὲρ τῶν πάντων ἀγῶνος καὶ νικηφόρου ἐκβάσεως τῆς πολεμικῆς τοῦ Ἐθνους προσπαθείας.

Πέντε ἔτη βραδύτερον, ἐν μέσῳ χαώδους καταστάσεως, ὀρίζοντος ζοφεροῦ καὶ κλονιζομένων ἤδη ἠθικῶν ἀξιῶν — τὸ ἐβλέπομεν φανερὰ ἔκτοτε — ἀπεφασίσθη, ὅπως καθιερωθῇ ὡς δευτέρα ἐθνικὴ εορτὴ ἡ 28^η Ὀκτωβρίου. Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἔχοντα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ὁμιλῇ καὶ ταύτην τὴν στιγμὴν, ὅπως ἐκφωνήσῃ τὸν πρῶτον λόγον τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1945. Ἦσαν τότε στιγμαὶ συγκινητικαί, τῶν ὁποίων τὰ ἐπακόλουθα δὲν δύναται τις εὐκόλως νὰ λησμονήσῃ. Τὸ θλιβερόν πάντως διὰ τὸ Ἔθνος εἶναι τοῦτο, ὅπερ ζῶμεν ταύτην τὴν στιγμὴν: Ἐπληθήενσαν οἱ φόβοι, ὅτι οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς ἔβαινον πρὸς τὴν λήθην τῶν θυσιῶν τῆς Ἑλλάδος. Εὐρίσκω δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, ὅτι ἡ 28^η Ὀκτωβρίου πρέπει νὰ εορτάζεται παρὰ ποτὲ περισσότερον τώρα. Οὐδέποτε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος συνεκέντρωσε τὴν παγκόσμιον προσοχὴν καὶ τοὺς περιπαθεῖς ὕμνους, οἵτινες διὰ τῶν ραδιοφῶνων ἐδόνουν ἀδιακόπως τοὺς αἰθέρας. Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821 συνεκίνησε καὶ αὕτη σύμπαντα τὸν Κόσμον, ἀλλ' αἱ ἐπίσημοι κυβερνήσεις τῶν τότε Μεγάλων τῆς Γῆς ἦσαν ἐχθρικαί, καμπτόμεναι μόνον κατὰ διαστήματα ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν λαῶν των. Τώρα ὁμως λαοὶ καὶ κυβερνήσεις ἦσαν σύμφωνοι. Οἱ ἡγήτορες τῶν Μεγάλων μᾶς ἔγραφον καὶ μᾶς ἔστελλον τὰ φλογερότερα μηνύματα καὶ μᾶς ἔδιδον τὰς ἱερωτέρας των ὑποσχέσεις. Ἐντεῦθεν καὶ ἐκείθεν τοῦ κατόπιν ὀνομασθέντος Παραπετάσματος μᾶς ἐβεβαίουν, ὅτι ἡ ἀντίστασίς μας τοὺς ἔσωσεν, ὃ ἀγὼν μας τοὺς ἐνεψύχωσεν, ἡ ἐπιτυχία μας μετέβαλε τὸν ροῦν τῆς Ἱστορίας.

Αἱ ἀπεγνωσμένα βεβαιώσεις των, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀνταμειφθῇ καὶ θὰ

τύχη δικαιοσύνης μετὰ τὸν πόλεμον, πιθανὸν νὰ ἦσαν τότε ἐλικοκρινεῖς, ὅπως συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς ὅρκους τῆς ἀπελπισίας. Ἄν τάχιστα τὰ ἐξέχασαν ὅλα, εἶναι εἰς λόγος ἐπὶ πλέον νὰ ἐφορᾶζωμεν ἡμεῖς τὴν 28ην Ὀκτωβρίου. Διότι εἶναι συγχρόνως καὶ ἐορτὴ ἐπικῆς δόξης καὶ πένθους ἠθικῆς. Εἶναι μία διαμαρτυρία διὰ τὴν ἀθέτησιν ὑποσχέσεων, τὴν κατάντηξιν τοῦ δικαίου, τὴν παραγνώρισιν τῶν ἱερωτάτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δὴ τοῦ γενναίου φίλου καὶ τοῦ πιστοῦ συμμάχου εἰς ὥρας ἀφαντάστως τραγικάς. Ἡ δυστυχὴς πτωχὴ Ἑλλὰς εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς ἐξουθενώσεώς της δὲν ἐζήτησεν ἄλλους λαοὺς νὰ προσεταιρισθῇ ὡς δούλους. Δὲν ἐζήτησεν ἀποικίας. Δὲν ἐζήτησεν οἰκονομικὰς ὑποδουλώσεις τρίτων. Ἐζήτησεν ὅ,τι ἱερώτατον καὶ μικρότατον: Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὑποδούλων εἰσέτι τέκνων της, τὰ ὁποῖα φλέγονται ἀπὸ τὸν πόθον νὰ συμμερισθοῦν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἀγωνίας τῆς Μητροῦς των, νὰ γευθοῦν μετ' αὐτῆς τὸν πτωχὸν καὶ ξηρόν, ἀλλὰ γλυκὺν ἐπιούσιον τῆς ἐλευθερίας.

Τὰ ἀποτελέσματα τὰ γνωρίζομεν ὅλοι. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μακροηγορήσω πρὸς εἰδότας. Ἐν μιᾷ λέξει ἐλησμονήθησαν τὰ πάντα. Ὅ,τι ἄλλοτε ἐξεθειάζετο ὡς θεία ἀρετὴ, ὑβρίζεται καὶ συκοφαντεῖται τώρα. Οἱ ἥρωες ἔγιναν κακοῦργοι καὶ ἀπαγχονίζονται. Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας ἔγιναν τώρα «τρομοκράται». Οἱ ἄμαχοι, ἀκόμη καὶ ἀνήλικοι, ὑφίστανται σκληρὰς κακώσεις, σωματικὰς καὶ ἠθικὰς. Τὸ δὲ πάντων τραγικώτατον, ἐκινήθη ὑπὸ Χριστιανῶν καὶ συμμαχητῶν καὶ τῶς ὑμνητῶν μας ὁ βάρβαρος, ὁ ἀχριστιανίστος, ὁ θανάσιμος ἐχθρὸς τῆς Φυλῆς μας ἐναντίον μας. Ταῦτα ἀποτελοῦν κλονισμόν ἠθικῶν ἀξιών, ὅστις ἐμποιεῖ ἴσως εἰς πάντα ἄλλον τὴν ἀποκαρδίωσιν καὶ τὸ δέος. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν θὰ καμφθῶμεν. Ὑπερήφανοι καὶ γαλήνιοι τὴν ψυχὴν διὰ τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τοὺς ἀνοικεῖους χαρακτηρισμοὺς τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος:

Τοιόσδ' εἰμὶ οἷον δρᾶς· τῆς σῆς γε μὲν οὐκ ἐπιβαίνω.

Ἡ ἠθικὴ εἶναι, εὐτυχῶς, μία κολοσσιαία δύναμις ἐν τῷ κόσμῳ, ἥτις εἰς τὸ τέλος πάντοτε θὰ θριαμβεύσῃ. Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα λαῶν, οὔτινες εἰς ἡμφεσβήτησαν μέχρι τέλους ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ νὰ μὴ τὴν ἀπέκτησαν. Πιθανῶς θὰ ἐννοήσουν λίαν συντόμως οἱ τῶς σύμμαχοι καὶ ἐπὶ μακρότατον φίλοι τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἀγάπη, συνεργασία καὶ κοινὸι μέχρι θανάτου ἀγῶνες, ὅταν τὸ ἀπαιτήσῃ ἡ περίστασις, ἐδρεύουν μόνον εἰς τὰς καρδίας τῶν λαῶν, οὐχὶ εἰς τὰς λόγχας καὶ τὸν τρόμον.

Ἴδου ἀκριβῶς ἡ ἀξία καὶ ὁ συμβολισμὸς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Ἡ Ἑλλὰς τῶν 7 ἑκατομμυρίων ἔχασεν εἰς τὸν τιτάνειον ἀγῶνα εἰς ἥρωικούς νεκροὺς τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἰς φονευθέντας ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ καὶ εἰς ἀποθανόντας εἰς τὰ πεζοδρομία ἐκ πείνης ἐν ἑκατομμύριον ψυχῶν. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν μεγαλύτεραι τῶν τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας, ὡς γνωστόν, παρ' ὅλην

τὴν σκληρὰν δοκίμασίαν τῆς. Αἱ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν αὐτῶν παρελαύνουν σήμερον εἰς βωβὴν διαμαρτυρίαν διὰ τὴν χρεωκοπίαν τῶν ἱερωτέρων ἀρχῶν περὶ ἔλευθερίας τῶν λαῶν. Περὶ αὐτῶν ἐπολέμουν καὶ ἐκραύγαζον μέχρι θανάτου ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι, οἱ ὁποῖοι τώρα τὰς ἀρνοῦνται. Παριστάμεθα σήμερον μάρτυρες δύο μέτρων καὶ δύο συνειδήσεων, διότι αἱ ἀρχαὶ αὗται δὲν ἰσχύουν προκειμένου περὶ τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων.

Οἱ ὀλιγάριθμοι λαοὶ δὲν εἶναι ἀναγκαστικῶς πάντοτε μικρὰ ἔθνη. Ἐνίοτε ἔχουν μεγάλην ψυχὴν, μέγα παρελθὸν καὶ συνεισέφερον τὴν μερίδα τοῦ λέοντος εἰς τὴν κοινὴν περιουσίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν θέλω νὰ ὑπενθυμίσω, τί ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς. Ἄς τὸ ἐνθυμηθοῦν ἀφ' ἑαυτῶν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σήμερον συμβαίνει νὰ εἶναι οἱ κληρονόμοι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς.

Ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας καὶ κοσμήτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, κ. Νικόλαος Τωμαδάκης, θέλει ἐκφωνήσῃ τὸν λόγον τῆς ἡμέρας ἀναπτύσσων ἱστορικὸν θέμα ἐκ τῆς μακραίωνος τοῦ Ἑθνους Ἱστορίας, ὑπὸ τὸν τίτλον : « Τὸ Ὅχι τοῦ 1940 καὶ ἡ Ἑθνικὴ ἀντίστασις ἐν Ἡπείρῳ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ». Παρακαλεῖται, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸ βῆμα.